

ВАБІЦЬ, СЬМЯЕЦЦА...

Вабіць, сьмяецца прастор за вакном,
Кліча на волю пажоўклым лістом.

Адзін у панурай сяджу цішыне,
Пагляд мой блукае па жоўтай сьцяне.

Я чую віхуры за кратай, стагнаньне,
Я чую душою пару адцвётаньня.

Смокча ля сэрца журба маю кроў,
І прагнецца грудзям пяшчотаў і сноў...

А думкі дунваюць, дзе межы, палі,
Дзе ў сонцы асеньнім блішчаць тапалі,
Дзе вецер калыша іржышча, былальг,
Дзе вербы ў рэчцы палашчуць гальлё.

Ляцець-бы у родную вёску сваю,
Сказаць: „ня сумуйце, гадуіце пянёку,
На жылах пласконьня павесім журбу“.

Дзяўчынцы каханай хацеў-бы сказаць:
„Пралеска мая, ты ня плач.
Хай ветры галосцяць па чыстаму полю,
Хай чорны скавыча крумкач“.

.

Туды-б я хацеў на прастор шыбануць,
Туды, дзе калматыя хмары плывуць,

Дзе стрэхаў сялянскіх рунеецца мох,
Дзе вецер калыша іржышча, былальг.

14-X-27 г.

Лукішкі.

ДА ГІСТОРЫІ ДЫКТАТУРЫ ПРОЛЕТАРЫЯТУ Ў БЕЛАРУСІ

(Да дзесяцігоддзя агалашэння БССР)

Дыктатура пролетарыяту ў Беларусі, як у складанай частцы быўшай Расійскай імперыі, была заваявана працоўнымі масамі Беларусі разам з працоўнымі Ленінграду і Масквы, Растова і Харкава, Тулы і Ніжняга-Ноўгараду, пад кіраўніцтвам Уладзімера Ільліча Леніна і яго партыі, і агалошана адначасова з Ленінградам і Масквой 25 кастрычніка 1917 году вялікім паўстаннем рабочых і сялян, салдат і матросаў. Усе даўнейшыя даты на працягу ўсіх мінуўшых 11 год з'яўляюцца толькі верставымі слупамі, якія адзначаюць асобныя этапы ў барацьбе за замацаванне заваёў Вялікага Кастрычніка, перамогі і паражэнні працоўных мас і поспехі іх працы па сацыялістычным будаўніцтве. Агалашэнне БССР 1-га студзеня 1919 году з'яўляецца адным з гэтых верставых слупоў, які адзначае поспехі першых 14 месяцаў Кастрычнікавай рэвалюцыі, адзначае новую перамогу пролетарыяту і сялянства, адным з паваротаў, які намячае паглыбленне і пашырэнне задач рэвалюцыі, намячае шырокія перспектывы сацыялістычнага перабудавання ўсёй грамады, у тым ліку і ў галіне нацыянальных адносін і культурнага будаўніцтва. Вызваленне БССР 11 ліпеня 1920 г. з-пад польскай окупацыі з'яўляецца другім верставым слупам, які адчыняе для рабочых і сялянскіх мас шляхі мірнага культурнага і гаспадарчага будаўніцтва. Абедзве гэтыя даты, гэтыя павароты, у гісторыі савецкай улады ў Беларусі былі звязаны з перамогамі пролетарыяту ўсяго Савецкага Саюзу; больш таго, яны былі вынікам умацавання дыктатуры пролетарыяту ў СССР, вынікам згуртавання навакол савецкай улады новых мільёнаў рабочых і сялян, вынікам росту сусветнай пролетарскай рэвалюцыі, вынікам перамог Чырвонай арміі. Толькі на аснове згуртавання вакол савецкай улады ўсёй рабочай класы і сялянства, першых буйных перамог Чырвонай арміі і рэвалюцыйнага паўстання ў Нямецчыне, Аўстра-Венгрыі і г. д. стала магчымым агалашэнне БССР; толькі на аснове далейшага ўмацавання савецкай улады і перамог Чырвонай арміі над Калчаком і Дзянікіным; толькі на аснове трохгадовай героічнай супольнай барацьбы ленінградзкіх і маскоўскіх, сталінградзкіх і менскіх, харкаўскіх і тульскіх рабочых, сібірскіх, украінскіх, варонескіх, беларускіх сялян, толькі на аснове новага

ўздыму сусьветнай пролетарскай рэвалюцыі стаў магчымым ліпнёўскі наступ 1920 г. і вызваленне БССР з-пад польскай окупацыі 11 ліпеня 1920 г.

Але на гэтых шляхах разгортвання і ўмацавання Кастрычнікавай рэвалюцыі перад беларускім пролетарыятам і сялянствам узьнікалі цяжкасьці мясцовага парадку, выцякаючыя з беларускіх абставін, якія прышлося перамагчы камуністам Беларусі, пад агульным кіраўніцтвам УсеКП(б). У гэтым артыкуле я паспрабую адзначыць толькі невялікую групу гэткіх пытанняў пры вырашэньні адной важнейшай праблемы— праблемы ўмацавання дыктатуры пролетарыяту.

I

Працоўныя масы Беларусі, дзякуючы вайне, шчыльна падышлі да соцыялістычнай рэвалюцыі: імперыялістычны фронт праходзіў па самаму цэнтру краіны. Гарады і мястэчкі былі зусім разбураны. Прамысловасьць амаль поўнасьцю прыпынілася. Рабочая класа, дзякуючы прыфрантовым умовам, знаходзілася ў больш цяжкім становішчы, чымся дзе-небудзь. Сялянская гаспадарка была ў поўным заняпадзе. Масы саматужнікаў былі таксама ў вельмі цяжкім становішчы. У гэтых умовах для шырокіх працоўных мас мог быць толькі адзін лёзунг: безадкладнае спыненне вайны і разам з тым стварэньне новых умоў для ўздыму рабочай класы шляхам пераходу да яе ўлады, для ўздыму сялянскай гаспадаркі шляхам захопу ўсёй абшарніцкай зямлі з жывым і мёртвым інвэнтаром. Нацыяналістычныя і нацыянальна-соцыялістычныя партыі, застаючыся на грунце буржуазнай дэмакратыі і Устаноўчага збору, не маглі вырашыць ніводнага з гэтых пытанняў. Разам са сваімі расійскімі партыямі-маткамі (эсэрамі, энэсамі, меншавікамі і г. д.) яны былі супроць гэтых лёзунгаў і не маглі вырашыць ніводнага пытання, якое хвалюе шырокія працоўныя масы. Яны не маглі вырашыць рабочага пытання—цэнтрыская лінія „Бунду“ з лета 1917 г. фактычна ўсё больш і больш рабілася штрэйкбрэхэрскай (напрыклад, у часе летняй сутычкі пекароў і інш.). Яны не маглі вырашыць сялянскага пытання, заклікаючы чакаць Устаноўчага збору—і таму сталі антысялянскімі партыямі (Бел. Грамада, эсэры і г. д.). Яны не маглі вырашыць нацыянальнага пытання, бо нацыянальнага пытання нельга вырашыць у інтарэсах рабочых і сялянскіх мас бяз пытання аб уладзе і аб зямлі. Высоўваць адно нацыянальнае пытаньне ва ўмовах, калі масы ў аснову вырашэньня ўсіх пытанняў ставілі пытаньне аб уладзе і зямлі, выступаць супроць захопу ўлады і зямлі, супроць выгнаньня капіталістых, абшарнікаў і чыноўнікаў і прапанаваць вырашэньне нацыянальнага пытання—гэта значыла зрабіцца сьмешным, зрабіцца Дон-Кіхотам у вачох шырокіх мас. Таму асабліва беларускія нацыянальныя і нацыянальна-соцыялістычныя партыі ў канцы 1917 г. ператварыліся ў нязначныя групы дробна-буржуазных інтэлігентаў, зусім ізоляваных ад мас працоўных, якія хаваліся ад іх, выступалі ў Беларусі ў шырокіх масавых кампаніях у блёку нацыянальных мен-

шасьцяй (Поалей-Цыён, украінцы, беларускія с-д., беларускія эсэры) і атрымлівалі нават у такім блёку адзінкі галасоў. Адзінай партыяй рабочых і сялянскіх мас магла быць і была партыя бальшавікоў, якая з усёй бальшавіцкай пасьлядоўнасьцю разгортвала ў масах асноўныя, рашаючыя, самыя важныя лёзунгі—безадкладнае сканчэньне вайны, безадкладнае выгнаньне абшарнікаў і перадача ўсёй зямлі сялянам, заснаваньне дыктатуры пролетарыяту, самавызначэньне народаў, соцыялізм. Ёй масы верылі, з ёю яны хацелі вырашаць і вырашылі пытаньні аб сканчэньні вайны, аб уладзе, аб зямлі, лічачы, што гэтым вырашаецца пытаньне аб усім, што трэба рабочаму і селяніну. На аснове таго, што кіруючая група работнікаў нашай партыі ў гэты самы час складалася пераважна з таварышоў, прыехаўшых у Беларусь з Ленінграду, Масквы, Рыгі, Іванава-Вазьнясенску, некаторыя да гэтага часу гавораць, што Кастрычнікавая рэволюцыя ў Беларусі была праведзена расійскімі бальшавікамі, і пасьлякастрычнікавая ўлада была прыезджай, чужой, расійскай. Няма нічога больш фальшывага, чымся гэткае пастанова пытаньня. Бальшавіцкая партыя, на жаль, у гэтыя дні яшчэ ня мела канцэнтраванага разьмеркаваньня работнікаў. На чале ўсіх пасьлякастрычнікавых органаў улады (у сёлах, валасьцях, паведах) стаялі пачаўнікі выключна з мясцовага насельніцтва. Часьцей усяго гэта былі яшчэ беспартыйныя, якія ішлі за бальшавіцкімі лёзунгамі, сяляне і рабочыя, пазьней увайшоўшыя ў нашу партыю. Калі яны ня ішлі за нацыяналістамі і нацыянал-соцыялістамі, дык не таму, што яны былі не беларусамі, а таму, што перш за ўсё трэба было ўзяць уладу, ўзяць зямлю, выгнаць абшарніка.

Што-ж у гэтых умовах уляляў гэтае званьне І Усебеларускі конгрэс?

Скліканьне І Усебеларускага конгрэсу ў гэтых умовах было ў поўнай меры анты-пролетарскай, анты-сялянскай, контр-рэволюцыйнай справай. „Беларускі“ зьезд паставіў над усімі пытаньнямі пытаньне нацыянальнае, якое масамі вырашалася адначасова. „Беларускі“ зьезд ня быў на справе беларускім зьездам, бо ён не выяўляў ні беларускіх рабочых, пачаўшых уваходзіць у профсаюзы, ні беларускіх сялян, якія арганізаваліся ў Саветы. „Беларускі“ конгрэс ня мог паставіць рабочага пытаньня, бо ён ішоў супроць самой сутнасьці Кастрычнікавай рэволюцыі, а рабочае пытаньне ў гэтыя дні вырашалася перш за ўсё пытаньнем аб уладзе, заснаваньнем дыктатуры рабочай клясы. „Беларускі“ конгрэс ня мог вырашыць пытаньне аб зямлі, бо гэтае пытаньне ўжо было вырашана сялянамі, якія захапілі зямлю і выганялі абшарнікаў, і ніякаму перавырашэньню не падлягала. Але „Беларускі“ конгрэс імкнуўся вырашыць пытаньне аб уладзе—і паставіў заместа саветаў рабочых, сялянскіх і салдацкіх дэпутатаў, саветы беларускіх рабочых, сялянскіх і салдацкіх дэпутатаў. І ў гэтым слове было вельмі шмат: цяжка было ісьці супроць савецкай сыстэмы, трэба было ставіць пытаньне аб пакіданьні сыстэмы, зьмяняючы яе зьмест, ператвараючы яе з сродкаў дыктатуры пролетарыяту, які вёў за сабой, у саюзе з вясковай беднатай, шырокія масы сярэдняга сялян-

ства, у форму дробна-буржуазнай дэмократыі, на чале якой была нацыянальная інтэлігенцыя, якая абাপіралася на вясковага кулака. Значыцца, устаноўка слова „беларускіх“ ня значыла толькі падкрэслівання нацыянальнага моманту, а мела зусім іншы сэнс і значэнне. Гэта значыла — паставіць, замест савецкай улады, абранай рабочымі і салдатамі ў горадзе і бяднейшымі і сярэднімі сялянамі ў вёсцы, уладу, абраную па прынцыпу выбараў самога конгрэсу, г. зн. уладу невялікіх нацыянальна-свядомых, ці, вярней сказаць, нацыяналістычных груп, па сутнасці інтэлігенцкіх і кулацкіх груп, якія ішлі за нацыяналістычнымі і нацыянальна-соцыялістычнымі партыямі. Гэта азначала нішто іншае, як пераход улады ў бок заможнай класы, пакідаючы часова яе савецкую форму. Гэта азначала нішто іншае, як супроцьстаўленне савецкай улады Устаноўчаму збору, як зварот ад савецкай сыстэмы да Устаноўчага збору, да буржуазнай дэмократыі. *І адзінае правільнае тлумачэнне першага Усебеларускага конгрэсу ёсць тлумачэнне яго, як беларускага Устаноўчага збору.*

Партыя толькі што з вялікімі вынікамі перамагла на выбарах Устаноўчага збору, сабраўшы пераважную большасць галасоў у Беларусі, а ў вёсцы 90 проц. усіх галасоў. Партыя вяла ўжо ідэёвую падрыхтоўку разгону Устаноўчага збору. Яна павінна была паставіць пытанне аб разгоне Беларускага Устаноўчага збору, разгнанаў яго таксама, як потым быў разгнаны Усерасійскі Устаноўчы збор. Толькі так яна павінна была і магла замацаваць дыктатуру пролетарыату ў Беларусі, замацаваць заваёвы Кастрычнікавай рэвалюцыі, прыцягнуць на свой бок тых, хто не свядома ішоў за беларускімі ўчардзілаўцамі, імат каму адчыніць шлях да бальшавізму. Але розніца тая, што Беларускае Устаноўчы збор быў устаноўчым зборам нацыі, якая была прыгнечана да Кастрычнікавай рэвалюцыі. Ён быў устаноўчым зборам такой нацыі, інтэлігенцыя якой была прыгнечанай, ня выявіла сябе да таго часу ў дастатковай меры ў якасці паслугача заможных класаў. Таму такі акт, як разгон I Усебеларускага Конгрэсу, мог быць растлумачаны некаторымі нацыянальнымі коламі, для абвінавачвання партыі ў вялікадзяржаўнай політыцы, што не магло мець месца пры разгоне Усерасійскага Устаноўчага збору. Таму нават некаторыя камуністы да гэтага часу не разумеюць сэнсу і значэння гэтага акту. А зараз ужо пара нават самаму адсталаму рабочаму і селяніну зразумець, што I Усебеларускі Конгрэс быў Беларускім Устаноўчым зборам, накіраваным супроць дыктатуры пролетарыату і супроць саміх беларускіх рабочых мас, у імя дробна-буржуазнага беларускага інтэлігента і кулака.

І як ні дзіўна: беларускія нацыянал-дэмократы і нацыянал-соцыялісты першыя сабралі Устаноўчы збор, першыя склалі легенду аб тым, што ён быў разгнаны п'янымі салдатамі. Усерасійскім меншавіком і эсэрам прышлося толькі паўтарыць гэтую плётку на рэвалюцыйных салдатаў і матросаў. Аўтарскі „гонар“ і права належыць бязумоўна беларусам, а не расійцам.